

VÅLERENGA HISTORIELAG

Et organ for
Vålerenga Historielag

*Mer gammelt
enn nytt*

Årgang 11 nr. 2 - 2008

Bildet av markens grøde er tatt for noen år siden

(foto lånt av Etterstad kolonihage)

*Vi ønsker våre medlemmer en riktig god sommer
og velkommen til vårt neste møte tirsdag
16. september kl 19.00 i menighetsalen i kirka*

Bydelsvandring og bispevisitas.

Even Haugseth

Så er bydelsvandringa over for i år, og nok en gang var vi heldige med været. Oppslutningen ble akkurat så bra som vi ønsket oss. Det er alltid vanskelig å telle en så stor flokk, men det må ha vært minst 150 stykker med. Også denne gangen valgte vi å gi medlemmene beskjed pr. brev, og at de kunne ta med seg de som ville på turen. I tillegg satte vi inn litt reklame på vår egen nettside bare noen dager før. Fra tidligere vandringar har vi erfart at det ikke lønner å gå ut i byens aviser med dette. Da ville vi blitt alt for mange og bruke for lang tid. Turen bør vær spesielt for medlemmene og andre som tilfeldig får høre om den.

I år valgte vi å rette vandringen mot temaet om alle brannene som har vært på Vålerenga opp gjennom årene. Brann er en tragisk greie ikke minst for de som blir berørt, og selvfølgelig også for de som har denne bydelen kjær. Det ligger også mye historie i branner. Ikke bare om hva som foregikk under brannene, men også fordi Vålerenga har forandret seg på grunn av større branner. Greit å vite litt mer om de forskjellige husenes alder og historie her oppe.

I tillegg var et besøk i Etterstad kolonihage selvsagt i og med at de fyller 100 år den 16. juni i år. Allerede for et år siden hadde vi den første kontakten med kolonihagen for å finne ut hva vi kunne gjøre sammen i jubileumsåret. Vi var raske med å foreslå at vi kunne ha avslutningen på vår bydelsvandring med en omvisning i denne flotte oasen som er vår aller nærmeste nabo. Dette syntes de var en god idé, og de satte derfor i gang med innsamling av gamle bilder. Det skulle vise seg at dette ikke var noen lett jobb. Kanskje var det fordi det i løpet av så mange år er en stor utskifting av kolonister i hagen. Likevel hadde de fått til en interessant, liten utstilling. De fleste

syntes nok det var flott å gå rundt og se hvor nydelige de små hagene er på denne årstida. For de som ikke fikk med seg bildeutsillinga inne, er det flere muligheter utover sommeren. Kolonihagen har mye åpent for allmennheten i sommer, og i oktober er jubiléet også tema på vår egen fotoutstilling. Vi ser fram til et fortsatt fint samarbeide med dem framover.

Historielaget er kjempefornøyd med årets vandring, og takker Etterstad kolonihage for alt de stelte i stand av omvisning, utstilling og ikke minst servering. Historielaget funderte lenge på hva man skal gi en hundreårsjubilant, og fant til slutt ut at vi gir en poppel som kan plantes på et egnet sted i hagen. Den overrekkes den 14. juni som er dagen hvor jubiléet offisielt feires.

I innspurten mot vandringa fikk vi også tid til å være med på årets bispevisitas. Denne gangen var det Vålerengas tur til å ta imot kirkens mann. I og med at historielaget nå leier lokaler i Vålerenga kirke, var det naturlig at også vi var med på mottakelsen. Menigheten ville gjerne vise noe av det flotte mangfoldet her oppe. Vårt innholdsrike bildearkiv samt vår gode kjennskap til bydelens og kirkens historie var godt å ha i en slik sammenheng. Styret stilte opp og laget en representativ bildeutstilling, og var selvfølgelig godt representert på selve mottakelsen den 28. mai. Vi møtte et interessert følge inkludert biskop Kvarme selv. Etter en innføring i Vålerengas historie ved hjelp av bildene og filmen om kirkebrannen, ble det en kort samling oppe på vårt nye kontor i tredje etasje. Begeistringen var stor fra kirkens og menighetens tilstedeværende, og vi var svært fornøyd med oss selv, og at vi fikk til en vellykket mottakelse.

Vi i styret ser fram til et nytt høsthalvår med flere interessante arrangementer med dere, og vil få ønske alle en riktig god sommer.

Even Haugseth

Medlemsmøte 22.04.08

Av Ragnhild Strømme bilder Bjørn Granlund

Og så var vi samlet i salen igjen. Dagen var tirsdag 22. april, stedet var Vålerenga menighetssal og våren og sola var kommet til Vålerenga. Cirka 80 medlemmer hadde likevel funnet veien inn i menighetsalen for å høre på eiendomsinvestoren Christian Ringnes.

Christian Ringnes kom for å fortelle om seg selv, sine prosjekter og sine drømmer. Tittelen for kveldens foredrag var "Kapitalens ansvar for kunst og kultur". Og Ringnes hadde mye å fortelle oss. Det var mange morsomme historier vi fikk høre og rikt illustrert med bilder.

Even ønsket velkommen til medlemmene og foredragsholderen. Og minte om at neste møte blir den tirsdag den 3. Juni kl. 18.00 og da skal vi ut på vandring. Temaet er branner på Vålerenga og hva det har betydd for bydelen.

Christian Ringnes innledet foredraget med å fortelle om Påfuglfontenen, om Keplerstjernen og om Tigerstatuen på jernbanetorget.

Og så fikk vi hele historien om funkisrestauranten på Ekeberg fra Lars Backer vant arkitekt konkurransen i 1927, til den åpnet 1929 og til Ringnes overtok den forfalne perlen i 2001. Han ga den et velfortjent ansiktsløft og den ble åpnet den på nytt i påska 2005. Og går du med gifteplaner og har tenkt å feire den på Ekeberg restauranten så husk at det er fulltegna helt til langt uti 2009.

I Kirkegt. 10 har Christian Ringnes fylt hele gården med miniflasker og andre rariteter. Blant annet en fontene med oppnavnet

"prostatafontenen". Her har han bygd en sklie ned til restauranten som selveste Dronning Sonja har prøvd. Og et rom innredet som et bordell. Tar du turen dit kan du få se hva skotten skjuler under kilten.

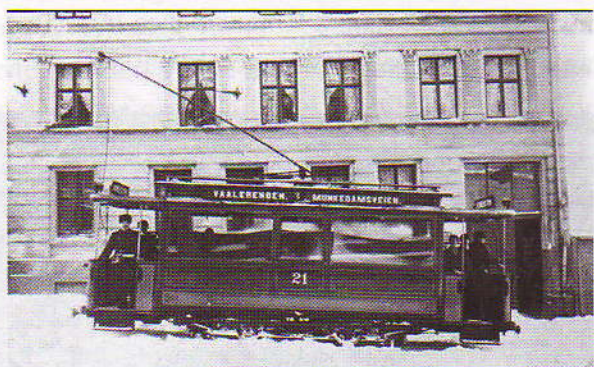
I 2006 fikk Ringnes tilslaget på folketeaterbygning for 172 millioner kroner. Vel å merke mesteparten av den. Bygget ut mot Youngstorget eies av Stordalen. Men resten av bygget tilhører Ringnes og han har store planer som han fortalte om illustrert med foto. Alt skal oppgraderes og holdes i Art Deco stil. Ja og så striden om statuen, Thalia, av Ørnulf Bast som en gang i 1953 ble utlånt av kunstnerens kone Laila Bast.

En park til kvinnens pris. En park fylt med skulpturer med feminine verdier, det er drømmen til kunstskeren Christian Ringnes. Den har han planlagt skal ligge i skråningen bak Eke-

bergrestauranten. Allerede har han kjøpt inn en rekke skulpturer av internasjonal format. Her var det flotte skulpturer av kjente kunstnere som Rodin, Renoir og Dali og mange andre som vi fikk se bilder av. Noen av disse vil han gi som en gave til Oslo kommune.

Som takk for det fine foredraget fikk Ringnes roser og godt drikke. Og så vidt undertegnede kunne se så var det ikke noe liten flaske til mini- atyrflaskesamlinga hans i den posen. Og så var det selvfølgelig kaffe, te og vafler til alle som måtte ønske det før vi gikk blide og fornøyde ut i vårvelden.

En observant leser så at dette bildet er tatt utenfor Schweigaardsgate 99. Gården ser helt lik ut i dag.

Et sammentreff!

I dette nummer har vi tre fortellinger som omhandler øvre del av Vålerenga.

Vålerenggata 60 (fortsettelse)

Strømsveien 53 og

Etterstadgata 2

— og vi tar gjerne flere historier fra dere

Bildet er Strømsveien og inngangspartiet til Etterstadgata i 1937. Foto Bymuseet

Gubbelaget på Vålerenga tar gjerne mot flere medlemmer til sine møter siste onsdag i måneden fra kl 12.00.

I menighetssalen i kirka.

Kontakt Knut Roar for info

Mob 90831966

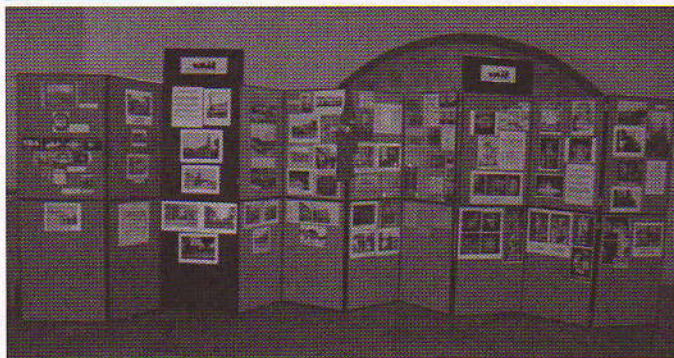
Det var en gang en reguleringsplan!

Foto Bymuseet

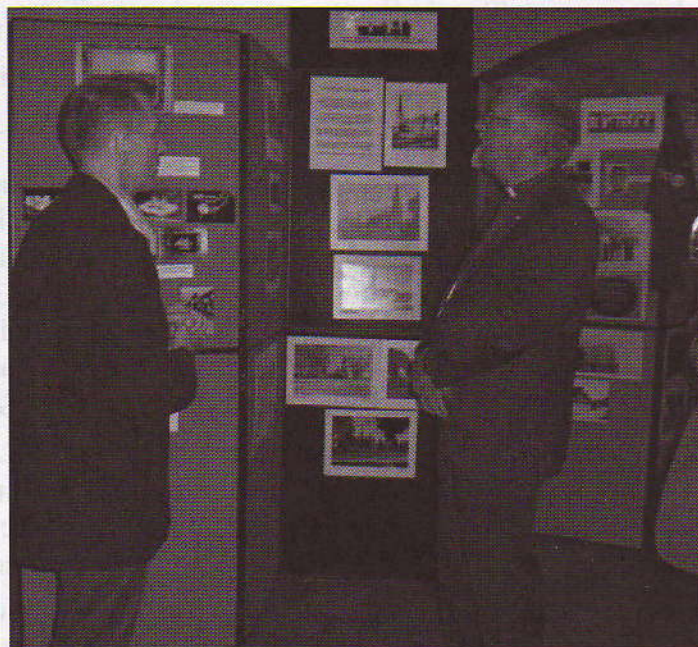
Bispevisitas

Tekst og foto Ragnhild Strømme

Onsdag den 28.mai fikk historielaget besøk av biskopen i Oslo, Ole Christian Kvarme. Det er nå gått noen år siden sist Vålerenga menighet har hatt en biskop på visitt, hele 19 år er det blitt. Men denne dagen kunne altså historielaget stolt presentere en mini fotoutstilling med hovedvekt på Vålerenga menighet, fra den ble opprettet i 1899 og hadde tilhold i Opplandsgata 5. Og om kirken fra den ble innviet i 1902 og om prestegården.

Her var det bilder av kirken både før og etter brannen. Og alle prestene hadde selvfølgelig fått sin egen plass. Presten Alfred Eriksen som hadde tjeneste fra 1910 til 1934 fikk ekstra oppmerksomhet. Og så måtte vi jo ha med litt fotballhistorie, presentert av VIF eksperten vår Bjørn Arild Gjerdalen, det hørte jo liksom med.

Fra menighetssalen. Even Haugseth forteller.
Biskop Kvarme som ivrig tilhører.

"Med himmel'n sjøl til tak". Ja og ikke minst historien og filmen fra kirkebrannen den 18.september 1979 måtte vi jo vise fram. Besøket ble avsluttet med en rundtur i tårnet hvor historielaget har sine kontorer.

Den gang Vålerenga het Vålerengen''

av

Gerd Møller Eriksen, født i 1927 og som bodde i Strømsveien 53 i sin barndom og deler av sitt voksne liv.

For det het det engang – for lenge, lenge siden. Eller er det ikke så lenge? Vi sa i allefall Vålerengen – noe annet var utenkelig. Det sto det jo også på trikkene, nr. 6 og nr. 16.

Vålerengen med alle sine små hus og vakre hager var et herlig sted å vokse opp. Den nydelige lukten fra Sæthre Kjeksfabrikk som lå som en eim over strøket, når vi kom ut om morgenen.

Skifabrikken med den store St. Bernhardshunden som skremte vettet av oss, var farlig spennende. Skolemusikken med sine vakre uniformer, var Oslo flotteste gutter, syntes nå vi.

Vålerengen med alle sine originaler. "Gamle Norge" med sitt lange skjegg og litt bøs stemme som vi var litt redde for, men som var helt harmløs. Mor og datter som hver kveld gikk Strømsveien opp mot Etterstad, kledde i bare

hadde bylter på ryggen. Hvor kom de fra, og hvor gikk de hen? Mulig de var på Etterstad, langs kattelkulp til Nygård teglverk. Vi turte aldri følge etter, for "Gamla" var ganske sint. "Olamann" som aldri var edru og alltid sloss. Også "Sving deg" da, som med en hale av unger etter seg gikk fra gård til gård og sang: "Sving deg min due på vijartas blø", hva nå det betød. "Lille Mom", et barn i en liten kvinneskikkelse som kjørte med alle trikker fra endeholdeplass til endeholdeplass hele dagen. Nesten uten språk og flørtet vilt med alle konduktører.

Hos slakter Rønning kunne vi tjene litt penger på å bringe varer. På Kampen var det fint å levere, der fikk vi alltid pærer, men det var langt til Høyenhall, aldri snakk om trikkepenger.

Men en prøvde vi å gjemme oss for. Jeg nevner ikke navn, men vi måtte gå til Apotek Hebe på Galgeberg med resept, for på ettermiddagen ta samme tur og hente medisinen. For det fikk vi 2 øre, og det var ikke særlig populært.

Fis-Olga med sin lille bu med fiskepølser varmet på primus. Det smakte parafin, men vi spiste med god appetitt. For ikke å snakke om "Snille mann" i Ingeborgs gate som solgte vrak-knask fra dropsfabrikkene. Han var raus med kremmerhusene, derav navnet.

Baker Eids kakesmuler var populært lørdagskos når vi skulle høre barnetimen. For 10-15 øre var det nok til hele ungeflokken. Høretelefonene til krystallapparatet ble skrudd løs fra bøylen, og delt i 2. Så lyttet vi med ett øre hver til onkel Einar, Truls og Oscar. Da var lørdagen reddet.

Så hadde vi hele Etterstadsletta da, den var vår. Kampen de hadde jo bare "ishuset" de. Hva var vel det mot Etterstad? Vi hadde jo Sotahjørnet også. Hvem husker ikke "Mor Sota" med sin sterke astma som ulte som et helt lokomotiv når hun gikk over gårdsplassen. På Sotakaféen var det så lavt under taket at de bare spiste flatbrød og pannekaker, ble det sagt, men de hadde noen ettøres sirupsnipper og tiøres salmiakktopper som ikke var å forakte.

Angående leker, du verden for en trim. Et hjul og en pinne. Gate opp og gate ned slo vi hjulet med pinnen, løp og løp. Drager laget vi. Heldige var vi som hadde

Et ufarlig skremsel – Gamle Norge.

Bildet er hentet fra boka — Byoriginaler
filler. Bena var surret med sekkestrie, og de

brødre som monterte når vi hadde tegnet. Høyeste punkt på Etterstad og dragen var som en kjempefugl.

Danselekene både hjemme og i skolegården. Alle ballspillene, foldespill og navnspill. At ingen leker det mer? Så sparket vi, ballen spratt på foten, ikke uvanlig med 250-300 uten at ballen var i bakken. Det skulle dagens fotballspillere se, vi hadde blitt æresmedlemmer.

All gleden med ski og aking på Etterstad. Det var bare ett bygg der, Etterstad 1. Resten bar himmel og jord. På ski, hele Etterstad opp, svinge ned Kattekulpa og til Nygårdsjordene. Flotte spennende bakker.

Somrene med saftflaske matpakke og ullteppe – skikkelig landtur. Fine sommerkvelder, da med hele familier og kaffe-Lars, mens mennene ofte tok et slag kort. For ikke å snakke om St. Hansaften, med kinesiske lykter og eggedosis i lysthuset før man dro på Etterstad med fyrverkeri og så på alle bålene til ganske sene kveldstimer.

17. mai, du store min vi øvet i skolegården 3 uker før, på å marsjere. Man gikk ikke i tog den gang, "man marsjerte". 16. mai var den store prøve. Rundt kirken, så til gamlehjemmet i Etterstadga-

ta, hvor vi sang. Var prøven bestått, fikk man "marsjere" i 17. mai-toget fra 3. klasse.

Så var det fotballgutta med samlingssted Sotahjørnet. Tippen, Sørensen-gutta, Røden, Pluto og mange flere. De kunne være en plage for oss som bodde der. Høy diskusjon rett utenfor vinduene. Lørdagskveldene gikk de gjerne på Etterstad og tok et slag kort og en knert. Da fulgte vi på. En venninne hadde sin far med i gjengen, og de ble ikke kvitt oss før de lovet oss is. Tippen punget gledelig ut 10 øre og ofte 25 øre. Det var mye for en lørdagskveld, så da lot vi dem være i fred.

Man bør vel heller ikke glemme store alvorlige fru Torp med "attnuligbutikken" i Strømsveien. Hun smilte aldri, men for en tålmodighet når vi skulle ha glansbilleder, eller en liten morsdagspresang. Aldri syntes hun vi brukte for lang tid.

For en drømmeverden vi barn hadde som vokste opp på Vålerengen. Var det slik andre steder? Jeg nekter faktisk å tro det.

Luftfoto av Vålerenga med Sæthre kjeksfabrikk i forgrunnen. I venstre kan av bildet ser vi Strømsveien 53 og Sotahjørnet.

Karl Richard Karlsen

En pådriver i Etterstad kolonihage

En av initiativtakerne til Etterstad kolonihage het Karl Richard Karlsen. Han innsats i og betydning for kolonihagen er omtalt i jubileumsskriftet som ble laget ved 30-årsmarkeringen. Her skal jeg fortelle litt om han og hans liv utenfor kolonihagen.

Karl Richard ble født i Stavern i 1875, som såkalt "uægte" barn, dvs. hans foreldre var ikke gift.

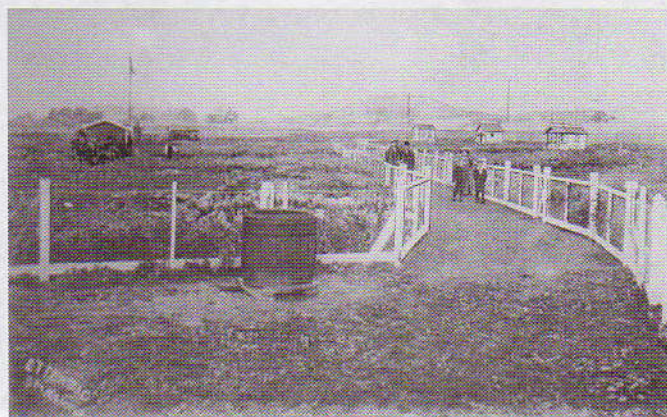
I ung alder reiste han til sjøs som mannskap på ei seilskute. I 1890 – utenfor kysten av Skottland – ble han utsatt for et uhell, og brakk beinet. Fordi uværet raste i flere uker, var det umulig å komme i land og få han under behandling i tide. Da skuta endelig kom i havn – 6 uker seinere, i Spania, hadde det gått koldbrann og mark i beinet og det måtte amputeres godt ovenfor kneet. Utstyret var primitivt, ingen narkose, og smertene var vold-

somme. Etter dette måtte han ha et "trebein" – først et stivt, seinere et såkalt leddbein.

Sjømannslivet tok selvsagt slutt etter dette, og Karl Richard slo seg ned i Kristiania. Han bodde på flere adresser før han i 1903 flyttet inn i Vålerenggata 51, der han bodde til sin død i 1933. De første årene leide han huset. I 1925 han det for kr 4 500,-.

Karl Richard Karlsen var gift tre ganger – 1895, 1902 og 1906, og ble far til syv barn – og stefar til to. Da han flyttet inn i Vålerenggata 51 hadde han allerede ett ekteskap og en skilsmisse bak seg. I dette ekteskapet hadde han to barn. Med sin andre hustru fikk han i 1901 en datter før de var gift. De giftet seg i 1902 og fikk i desember samme året enda en datter, Carla (min svigermor). Både hustruen og den første datteren døde allerede våren 1905, begge av tuberkulose. Dermed var Karl Richard blitt enkemann med ansvaret for et lite barn.

Karl Richard måtte ha hjelp i huset, og fikk husholderske i 1905. Hun hadde selv ett barn da hun flyttet inn, og fødte umiddelbart enda et barn. Hennes andre barn døde imidlertid i 1906, bare 11 måneder gammelt, etter å ha satt en matbit i halssenen. Karl Richard og husholdersken Hanna Gunelie Dahl giftet seg så i 1906 og fikk sammen 3 barn, to gutter født henholdsvis i 1906 og 1908, og en datter født i 1914. Alle tre er nå døde. Hans datter fra andre ekteskap ble i 1912 – 10 år gam-

mel – ”gitt bort” til en familie i USA. Han mente hun ville få et bedre liv der enn det han kunne gi henne. Hun kom tilbake etter noen år.

Karl Richard sleit sikkert hardt for eksistensen. Siden familien selv bodde så nær kolonihagen, må vi tro at håpet om ”matauke” var en viktig drivkraft for å få opprettet kolonihagen.

Vi har funnet at han hadde mange yrker: sjømann, agent, sigarhandler, typograf, gartner, kullhandler og melkehandler. Det var visstnok egentlig hustruen Hanna som drev en liten melkebutikk i huset de bodde i.

Min svigermor – hans datter – skriver i noen etterlatte papirer at hun hadde besøkt sin far på sykehuset etter en ny operasjon:

”Teppet lå helt flatt ned, og eneste forhøyning var hans ene ben – og jeg tenkte det er som far er bare et halvt menneske der han ligger, jeg som en liten 5-6-åring (hun var født i 1902) mintes hvordan han hver dag hinket på ett ben til stolen hvor benet lå, hvordan han bet tennene av store smerter hver morgen før remmene var strammet og spent fast på øverste lår-del. På grunn av de fattige tider av 10 – 12 kroner uken, hadde han ikke råd til 5 øre til trikken, og de første årene måtte han gå med stakk og treben helt fra Vålerengata til Skippergata nede i byen til Halvorsen & Larsnes boktrykkeri der han var setter. Om kvelden da han tok av seg trebenet så jeg hvordan det var etter operasjonen snurpet sammen med sterk tråd eller hyssing og det var gnagsår på gnagsår, og det blødde og piplet ut litt blod og da far jamret eller bet tennene med grimase over hele sitt ansikt, så syntes jeg det var så merkelig at det skinnet var snurpet stygt sammen”.

Det var altså en ganske hardt prøvet mann som ble initiativtakeren til kolonihagen som nå fyller 100 år. Det lå sikkert et omfattende arbeid forut for etableringen. Og det fulgte et omfattende arbeid for å få det hele i gang og for å utvikle kolonihagen.

Karl Richard var formann i styret i kolonihagen i til sammen 16 år, og satt i tillegg som styremedlem i ytterligere 3 år. Sammen med en annen pionér, Axel Olsen, var de to de bærende krefter gjennom mange år. I 30-årsberetningen står det at Karlsen var den talende og Olsen den skrivende person. Tydeligvis var de sammen et drivende par. I 1925 fikk Karl Richard et gullur fra kolonihagens medlemmer for sin innsats. I 1927 fikk han diplom fra Selskapet Hagedyrkernes Venner, også for sin innsats.

Karl Richard må ha vært en ivrig og dyktig ”gartner”, noe som slett ikke var enkelt med hans kunstige bein og mye smerter.

Da han døde i 1933, måtte enken selge huset for å gjøre opp med arvingene fra tidligere ekteskap. Den første sommeren fikk hun bo i kolonihagen. Hun døde i 1950.

Ivar Leveraas

Gift med et av Karl Richards barnebarn fra hans andre ekteskap.

Bildene har vi fått låne av Etterstad kolonihage

Min barndoms gate

Astrid Charlotte Øverbye

(forts fra forrige nummer)

Vi fikk denne historien av Jarl Krosser. Astrid var Jarls grandtante og Tor hans Bestefar.

Ærend måtte jeg etter hvert finne meg å gå. Daglig var jeg i melkebutikken til Lovisa rett bort i Etterstadgaten. Hun hadde et ørlite melkeutsalg, og passet seg vel for å "ta oppå" når hun skulle hente melken fra det digre spannet bak disken. Litt lenger borte i Etterstadgaten holdt kjøpmann Ramstad til. Der gjorde jeg av og til småinnkjøp, men store innkjøp måtte foretas hos kjøpmann Veen helt nederst i Strømsveien fordi han etter mammas mening hadde bedre varer! Jeg husker jeg slepte meg den lange veien ned Vålerenggaten, bort Ingeborggaten og ned hele Strømsveien og tilbake, med kurven full av tunge innkjøp. Det var særlig på fredager det ble handlet på Vålerengen. Mennene fikk lønning på torsdag, og fredag formiddag var det fullt hos kjøpmann Ramstad av koner med sjal over skuldrene som kjøpte "oppskjær" (kjøttpålegg) og annet snadder. Mamma sluttet aldri å forarge seg over at konene brukte opp størsteparten av ukelønningen på "luksusinnkjøp" med en gang de hadde penger mellom hendene, slik at det ble smalhans resten av uken. Da var sukker og sirup eneste pålegg, hvis man ikke sløyfet både smør og pålegg og spiste "duppe". Pålegget på mammas frokost- og aftensbord var stabilt: Brun gjetost, hvir gjetost, syltetøy – samt av og til spekepølse (fra Trondhjem). Selv om vi lekte mest i og rundt nr. 60, ble jeg kjent i noen av de andre gårdene i gaten. Nærmest oss lå nr. 58, "Blågård". Den vrimlet av barn. Det ble fortalt at en av konene hadde atten barn! Mange gutter var det iallfall som samlet seg i klynger i gaten, og Vivi var så redd dem (uten grunn) at hun nektet å gå alene nedover gaten. I nr. 54 bodde fru Trosterud, en veldig hyggelig tykk kone som jeg ble gode venner med. Hun hadde tre sønner som var mye eldre enn meg, Egil (som siden ble prest) og Tormod (så vidt jeg husker kjent fotballstjerne), og det var kanskje derfor fru Trosterud syntes det var hyggelig å få besøk av en liten pike. Vi satt på en benk i den koselige

bakhaven hennes, og hun spanderte kaker – noe som meget sjelden vanket hjemme!

I tiårsalderen ble jeg kjent i et lite hus lenger ned i gaten på venstre side. Der bodde en fru Hansen med datteren Peggy, og mamma hadde bestemt at jeg skulle gå hos henne og lære å spille piano.

Peggy var en nydelig pike med flette rundt hodet. Hun ble forlovet med Einar Øiseth, den eldste broren til min beste veninde Hjordis. Han sviktet henne og giftet seg med sin kusine Ragnhild, noe jeg ikke kunne tilgi ham!

Tvers overfor nr. 60 lå det en litt større tregård i en have. Der bodde blant andre Gunnar, en kjekk og pen gutt ca. tre år eldre enn meg som jeg likte godt enda han alltid var anfører i sneballkrig om vinteren. Han forlovet seg da han var atten år. Jeg husker jeg tenkte: ville han virkelig forlove seg med en annen når han kunne ha fått meg hvis han hadde ventet noen år!

Et minne står klart for meg fra Vålerenggaten. Jeg kom gående oppover fra baker Eilertsen på hjørnet til Ingeborgsgate etter at jeg hadde kjøpt et brød. Da fikk jeg plutselig øye på mamma i full fart nedover på det andre fortauet. Hun var uten kåpe og hadde en blodig fille surret rundt hånden. Det viste seg at hun hadde skåret over senen i lillefingeren med en kjøkkenkniv. Lillefingeren rette seg aldri ut igjen, og den førte til det sørgelige resultat at mamma sluttet å spille piano. Inntil da pleide hun alltid å sette seg til pianoet og spille litt etter at vi barn var lagt i seng. Repertoaret var begrenset, men to pianostykker er for alltid knyttet til min barndom: "Stille sorg" og "La Madonne".

Notene har jeg ennå.

Ovenfor Vålereng- og Etterstadgaten strakte Etterstadsløtta seg, en vid, åpen slette helt til Nordre Gravlund. Vi lekte ikke her – det var for langt og ”farlig” å slippe oss barn – men pappa lærte meg å gå på ski her. Jeg husker spesielt pappas digre, brede tunge ski, og hvor vanskelig det var å holde seg på bena på mine brune treski med en enkel stropp over. En eneste gang forsøkte jeg å hoppe – jeg satte utfor en liten bakke med et hopp som noen gutter hadde laget. Jeg gikk rett bakover på ryggen, og ble derfor ingen Wirkola.

”Kvinnelige” sysler lærte jeg av mamma. Jeg ble riktignok aldri glad i å brodere – min samlede innsats er to små julebrikker med nisse på, en laget jeg til Bestemor i Trondhjem og en til mamma. Derimot ble jeg – med eller mot min vilje – ekspert på å hekle. Saken var at alle vi tre barn måtte utstyres med ”liv” – og mamma syntes det var en passende nyttig beskjeftigelse for meg i sommerferiene. Utstyrt med en stor heklenål og hvitt bomullsgarn gikk jeg i gang med å hekle staver, rad etter rad. Det ferdige plagg ble anvendt til å holde bukse og strømper oppe. Det ble tredd på over skuldrene, hadde en løpegang nederst av bomullsband, og her ble det påsydd knapper for og bak (til buksen) og i siden (til strømpestrikker). Disse ble igjen knappet på strømpene i nederste hull. Jeg har ikke tall på hvor mange liv jeg heklet, men etter hvert ble jeg ganske stolt av mine ferdigheter. Buksen skal jeg ikke gi meg til å beskrive – jeg oppbevarte lenge et prakteksemplar som jeg laget for hånd i håndarbeidstimen på skolen – vid og stor, av bomullsstoff, med utsvungne ben påsatt rysjer og blonder!

Så snart vi hadde lært å beherske lesekunsten, ble lesning vår ubestridte yndlingsbeskjeftigelse. Tekster var det imidlertid ikke alltid så lett å finne. Vi fikk barnebøker og etter hvert ungdomsbøker til jul og fødselsdag (jeg glemmer ikke hvor dypt skuffet Tor og jeg ble en julekveld da pappa hadde funnet på å gi oss skøyter i stedet for en bok!) Bøkene i bokskapet vårt var fort lest – de få av dem vi hadde mulighet for å få noe ut av. Vi holdt barnebladet Magne (så vidt jeg husker gave fra tante Rana), men ellers ingen andre blad eller aviser enn Aftenposten. Og nettopp den ble red-

ningen. På siste side hadde den en føljetong, det vil si at den var trykt både på siste og nest siste side, slik at den kunne klippes ut og samles som en bok. Jeg klistret og samlet, og hadde et ganske anselig bibliotek av spennende romaner – som dessverre gikk tapt i brannen i Hjelmsgate 2. Fortellingene gjorde dypt inntrykk på meg. Jeg leste ofte avsnitt høyt for hushjelpene våre. En av heltinnene het Phyllis (som jeg uttalte pyllis). Det verset hun inspirerte meg til å dikte – med selvlaget melodi til – lød slik:

O Phyllis, dine roser er visnet o for stedse

O Phyllis, o min dronning

Nu av smerte

Bløder mitt hjerte.

O Phyllis, o min rosendronning skjær

Vær meg dog alltid nær!

I føljetongene forekom det stadig at folk kysset hverandre. En dag fant jeg ut (jeg kunne vel være ni år gammel) at jeg ville prøve hvordan det smakte å kysse noen. Jeg valgte meg ut Rolf Haug som var tre år eldre enn meg og hadde spesielt tykke lepper (negerlepper som vi sa). Jeg la merke til at han gikk alene ned i kjelleren dag. Jeg etter. Han sto utenfor døren til kjellerboden sin og tuklet med hengelåsen. Jeg lurte meg innpå ham, hoppet opp og ga ham et smellkys på munnen. Så løp jeg ut i gården. Rolf etter i full fart mens han ropte av sine lungers fulle kraft: ”Hun kyssa meg! Astrid kyssa meg!”

Jeg blånektet og kalte ham en løgner. Så stormet jeg opp trappen for å komme i sikkerhet. I annen etasje, utenfor døren til Amundsen, nådde Rolf meg igjen. Han ga meg et kraftig slag i ryggen så jeg rett og slett besvimte (jeg husker tydelig hvordan jeg opplevde at jeg svedde på en stor, hvit sky). Da jeg kom til meg selv, var jeg omgitt av forskrekkede leieboere pluss mamma. Jeg ble tatt hånd om, men alles vrede gikk ut over stakkars Rolf. Han fikk en kraftig omgang juling av sin strenge far, grossererens. Ingen trodde på hans versjon av hendelsen, og jeg gjorde dessverre ikke noe for å bekrefte den.

Slik endte historien om ”mitt første kyss”. Det skulle gå mange år før jeg opplevde nr. 2, og det har jeg pussig nok ingen erindring om!

Etterstadgata 2

På bildet er hagen frodig, men den er ustelt fordi ingen tok seg særlig av den. Bildet er tatt på 50-tallet, min far som er ca. 60 år på bildet, var slagrammet på det tidspunktet.

Intervju med Ellen Wiig, tidligere Svendsen. Hun vokste opp i Etterstadgata 2, bor nå på Oppsal. April 2000.

-Far og bestemor het Svendsen. Det var bestemor som kjøpte huset, men jeg er usikker på når det skjedde. Hun ble enke med 6 barn, og det er mulig at det var bestefar som kjøpte huset. Han var verksmester på Kværner Bruk. En julehelg gikk en av turbinene i stå. Bestefar hoppet ut i vannet for å reparere den, fikk lungebetennelse og døde fra kone og 6 barn.

Jeg antar at han hadde kjøpt huset, og at de bodde der da dette skjedde. Har hørt at brannforsikringspapirene hadde gitt en indikasjon om alderen på huset. Den eldste brannforsikringen er fra 1850.

Jeg så også av disse papirene at boden nede ved gaten, sannsynligvis kiosken, ble bygget i 1922. Min bestemor begynte med å binde kranser for å slå seg igjennom. Jeg er ikke riktig sikker på hvordan det henger sammen i tid. Min svoger var farverimester på A. Hillestad. Han brukte boden til mottak av tøy til rens en periode. Min mor drev pølsebod der en tid. Bodene hadde ikke vann og var i en

ussel stand. Jeg skjønner ikke at folk kunne være der om vinteren, men den har nå stått der og gjort nytte.

Bestemor var en energisk dame som klarte å slå seg igjennom. Men barna hennes ble plassert rundt omkring da hun ble enke. Hun kunne ikke klare å holde liv i barna sine da hun ble alene. En jente ble sendt til en prestegård, en reiste til Amerika. Min far ble sendt til Waisenhuset, Christiania oppfostringsanstalt for gutter. Det førte til at han i alle fall fikk real-skoleeksamen.

Min far var født i 1895. Og han var sånn midt i flokken.

-Likevel overtok han huset?

-Nei, vi bodde der, men eide ikke. Huset ble eiet av alle søsknene sammen. Følgelig ble det aldri pusset opp, ingen hadde ansvaret. Min mor tok malerkosten og malte den ene fargen utenpå den andre.

-Du er født i 1930. Hvor lenge bodde du i huset?

-Jeg ble født på Kampen og kom til Etterstadgata da jeg var ca. tre år. Bodde der fram til jeg var 21. I min barndom levde min bestemor. Hun hadde et lite kammers i dette lille huset hvor hun hadde alt sitt

jordiske gods. Rommet var kanskje 10 kvadratmeter. Der hadde hun seng, et lite bord og under trappen opp til andre etasje hadde hun klesskapet sitt. Alt sitt jordiske gods hadde hun på dette lille kammerset. Resten av første etasje besto av kjøkken, soverom og stue. Bestemor hadde felles kjøkken med min mor.

Jeg sov på en dobbelt sovesofa i stuen, og der sov også min 10 år eldre søster og min 14 år eldre bror. Mor og far sov i i soverommet, og de hadde klærne sine på en spiker eller to bak døren. Det var tilstrekkelig. De hadde vel ikke så mye klær. Det var forhold ganske annerledes enn de vi har i dag.

-Hvor mange etasjer er det i huset?

-Det er en etasje og så er det en kvistleilighet. Der hadde vi et eldre ektepar boende i en del av min barndom. Jeg husker jeg fant på skøyestreker. En gang satte jeg hageslangen inn ad deres vindu. Det var veldig spennende for meg, men det vakte ikke akkurat begeistring – de hadde sengene sine stående innenfor det vinduet.

Vi - mor, far og tre barn og bestemor bodde i den lille leiligheten i første. Men vi hadde det likevel ikke så trangt som mange av mine klassekamerater. De bodde i hus som var atskillig dårligere og trangere, med flere familier på hverandre. Det var en annen tid, ja.

Min eldre bror fortalte at han hadde klassekamerater som ikke kom på skolen fordi de ikke hadde sko. Det må ha vært i 20-åra. Jeg hadde en onkel som var arbeidsledig. Hver dag kom han inn på kjøkkenet til mor, og hun ga han mat.

Jeg husker tre ugifte søstre som bodde øverst i Vålerenggata. En av dem hadde leddgikt og lå bestandig. Jeg ble sendt dit med frukt og blomster eller egg og hva det måtte være. En av søstrene jobbet hos Lauritsen og Sørensen (Lasør), en fabrikk på Kampen, og gikk frem og tilbake dit. Hver dag, år ut og år inn. Hennes verden besto av arbeid og pleie søsteren. Dette var ting vi fikk inn. Sånn så verden ut.

-Mange på Vålerenga er opptatt av idrettshistorie, og når en hører om hvor mange lag og klubber det var, skjønner en hvor mange flere

unger det var her og at det bodde mange flere i hvert hus?

-Det gjorde det nok. Akkurat i vårt hus så var det faktisk bare meg som var barn i min oppvekst, og skifabrikken ved siden av gjorde at jeg måtte gå ganske langt for å finne lekekamerater. Jeg gikk bort til parken ved Vålerenga kirke, og det var et stykke vei.

I huset ved siden av oss hvor det nå er gate, Strømsveien nr. 53, tror jeg, bodde familien Møller som hadde bestemor, mor og 5 barn, og de leide ut et rom til en familie. Familien Møller hadde også 10 – 12 katter, til stor glede for meg, med stadig nye kattunger og mye kos.

Jeg har et bilde i hodet mitt. Av en familie som leide av familien Møller. Kona var høygravid, og sto med stor mage, et lite barn på armen og et i skjørtekanten, på toppen av en høy trapp. Foran henne står mannen som er full. Han har en øks og vil kaste henne ut.

Ellen Wiig gikk på Vålerenga skole. Første skoledag fikk vi lov til å tegne. Jeg hadde tegnet ganske mye og var flink til det. Tegnet en dame i profil og fikk skryt, husker hun.

Ellen Wiig forteller at skolegården var delt i to. Guttene holdt til på den siden som ligger mot Sveriges gate, jentene på den som vender mot Kværner, både ute i skolegården og i bygningen. Det var rene jente- og gutteklasser.

Slik var det de tre første årene.

-Da kom krigen. Skolen ble besatt av soldater, og vi gikk på skole rundt omkring. Den aller første tiden hadde vi omgangsskole. Jeg husker at en del av klassen var samlet hjemme hos meg. Vi satt rundt bordet i stua vår, men det kunne umulig være hele klassen.

Noen gikk i Ingeborggata 8, der husker jeg vi hadde håndarbeid. Noen gikk i barnehagen nede i Opplandsgata, og så gikk vi i 2. etasje i overlærerens bolig inne på skolens område. Friminuttene hadde vi utenfor skolen, på gatene og i parken. Den vinteren jeg var 11 år, var skolen stengt i mange dager. De hadde ikke noe å fyre med og ga oss brenselsferie. Vi gikk på skøyter på Jordal hele dagen.

I syvende klasse skulle vi ha skolekjøkken. Vi hadde ikke noe sted å ha undervisningen, men vi hadde en fremragende lærer som het frøken Reinholtson. Hun bodde i Bogstadveien, der hvor Rosenborg kino var, i en vanlig leilighet. Og hun inviterte grupper av klassen

hjem på kjøkkenet sitt for å undervise oss i husstell. Vi måtte reise med trikken tvers gjennom hele byen. Seks og seks jenter kom hjem til henne. Vi hadde hvite hetter og hvite forklær og lærte det hun kunne lære oss der. Vi måtte blant annet skure tresaker hvite. Hun var en idealistisk lærer, og jeg aner ikke hvor hun skaffet det hun skulle bruke i undervisningen.

Som voksen har jeg truffet henne igjen. Jeg var vikarlærer på Vålerenga skole for 20 år siden (ca. 1980), og da var hun der fortsatt. Hver morgen tok hun hvert neste barn i hånden og lærte dem å hilse. Ja, hun hilste på hver eneste elev som kom inn i matsalen på Vålerenga skole. Så hun hadde sine planer og sine mål. En flott dame.

Jeg husker meget godt at tyskerne hadde russiske krigsfanger som arbeidet borte ved skolen. Jeg vet ikke hva de gjorde. Vi barna kastet matpakkene våre over gjerdet til disse russiske fangene som var meget sultne, når den tyske vaktposten snudde ryggen til.

Russerne hadde noen små stålrør som de kuttet opp og filte små ringer av som de kastet tilbake til oss. Det var fryktelig stas å få en slik ring fra en russer.

Da krigen sluttet, var Ellen Wiig på det nærmeste ferdig med skolen. De siste årene hadde klassen hennes flyttet rundt til flere skoler, den siste tiden på Foss.

-Vi gikk hele veien fra Vålerenga til Foss, fram og tilbake. Litt av en skolevei!

I krigstida foregikk det litt av hvert i Etterstadgata 2, blant annet en utstrakt matproduksjon.

-Ved krigsutbruddet dro vi til Enebakkneset hvor vi hadde familie på en bondegård. Der var vi i 10 uker, og da vi kom tilbake, hadde min far leiet jord av Jernbanen utenfor huset vårt. Han hadde også leiet hest og pløyd. Et hønsehus hadde han også leiet og kjøpt gris og 10 høner. Alt var på plass da vi kom hjem.

Det hendte at hønene ble forkjølet. Da tok far dem inn på kjøkkenet, la et håndkle over knærne og mikset en pille av hvetemel, vann og kamferdråper og puttet i halsen på høna. Så flakset hun opp under taket på et vannrør og satt der om natten og varmet seg. En god del av dem overlevde.

Vi hadde kaniner også. Jeg måtte plukke sekker med løvetann inne på jernbanens område for å gi kaninene nok mat. Så hadde vi en kaninmamma med mange unger. Hun fikk for mye løvetann, fikk trommesyke og døde. Da sa far at jeg kunne få ta kaninungene inn i stua og mate dem med te-skje. Det gjorde jeg, og de hoppet rundt i senga mi. De var så nydelige at jeg kan aldri glemme det.

Far gikk til biblioteket og lånte bøker om jordbruk. Han dyrket blomkål, slangeagurk, gulrøtter. Men han var jo ikke alene om det. Det var en utstrakt parsellvirksomhet over hele byen. I parker og over alt hvor det fantes en gressplen, så laget folk parseller og dyrket mat.

Alle som hadde dyr, skulle innberette dette for å få inndragning av sine egne rasjoneringskort, slik at de ikke skulle kunne kjøpe kjøtt i tillegg. Min far leverte inn kortene. Det var mange som hadde gris ulovlig, men far sa til oss at hvis vi lurte til oss mer mat, så er det ikke tyskerne vi tar fra, vi tar fra våre egne landsmenn. Derfor skal vi ikke gjøre det, sa han.

Ellen Wiig forteller at hun synes det er fryktelig trist å komme til Etterstadgata 2 i dag.

-Det var ikke så fint da vi bodde der heller, for det manglet oppussing, men det var tross alt hyggelig. Min mor malte, og hun vasket og strøk gardiner, og vi hadde tross alt et famileliv der, og det gir et helt annet preg enn en bedrift.

Min bestemor hadde en nydelig have der før krigen, med frukttrær og haveganger mellom blomsterbedene. Da var det pent der. Jeg husker ikke så mye av at hun stelte i hagen, for hun døde da jeg var syv år.

Min mor fortalte at i 1920-årene ble det moderne for damer å gå på ski med bukser. Tidligere hadde de gått med skjørt. Hun var så glad i å gå på ski, og på en eller annen måte fikk hun skaffet seg en skibukse. Men min far var så flau over at hun kom i bukser at hun fikk ikke lov å gå forbi guttene på Sotahjørnet.

Min far, Thoralf Svendsen, var fotballgal. Han var ikke med i min barnedåp, for da var det landskamp. Det hadde jo også litt å si at min mor var en engel og aldri protesterte.

Han var visstnok oppmann i V. I. F, og han sto gjerne med hjørnegutta på Sotahjørnet.

På Sotakafeen var det telefon. Så hvis noen skulle snakke med oss, så ringte de dit og så kom de fra kafeen opp og ga beskjed. Det var ingen som tenkte på å legge inn telefon i huset. Tanken streifet oss ikke. De på kafeen var vel ikke så fornøyde med å løpe med beskjeder, men var det nød, så kunne vi nås.

Som barn likte jeg ikke å gå inn på Sotakafeen. Det ble som en spissrotgang. Jeg husker hjørnegutta satt der og drakk og røykte.

Far ble kalt Skriveren på Vålerenga, og det tror jeg var fordi han skrev litt i forskjellige sammenhenger. For eksempel hadde han en venn som ble invalidisert etter et arbeidsuhell, og min far fikk gjennom lang korrespondanse medvirket til at han fikk erstatning. Tror også han skrev i avisen noen ganger.

Og så drømte han om å bli oppfinner. Blant annet forsøkte han å legge plast under ski. Han trodde på ideen, men lyktes ikke. Jeg fikk ødelagt alle strikkepinnene mine for han brukte dem til å røre i massen han skulle ha under skiene.

Det var enkle forhold på Vålerenga. Jeg giftet meg i 1952, og da husker jeg vi malte opp den lille stua for at det skulle se litt bedre ut. Vi lagde bryllup i denne lille stua, et soverom og et kammers. Brudekjolen var leid. Jeg hadde tenkt å sy brudekjole, men så fant jeg ut at for pengene kunne jeg kjøpe en elektrisk komfyr, og da leide jeg heller kjole.

-I krysset der hvor Hedmarksgata kommer ut, hadde Gunda butikk. Det var tre trapper opp til et ørlite rom der det var en disk. Gunda sto på innsiden, utenfor sto kundene. Det kunne vel være plass til en 4–5, hvis de sto tett. Gunda hadde melk i spann og målte opp med mål. Og hun solgte øl. Hun fikk aldri forretningen til å gå noe særlig. Og det kan vi forstå, fordi hvis det kom menn til henne for å kjøpe øl som ikke hadde med seg tomflasker, så ville de ikke betale pant. De sa bare: Du huser på den flasken, du Gunda. Og hun sa ja, og fikk sannsynligvis ganske mye svin.

Gunda var en høy dame, blek, med lyst hår i knute i nakken. Øynene var litt skjeve og så til hver sin kant, så du visste aldri hvem hun så på. Hun var en meget høflig og skikkelig dame.

Ølet ble levert av ølkjørere som kom med noen svære bryggerigamper som trakk vogner med ølkasser på.

Gundas butikk lå vis a vis det som nå er Vålerenga Vertshus, på den andre siden av Strømsveien. Ved siden av var det en liten tobakksforretning. Så var det søstrene Rønning som drev slakterbutikk. Søstrene Rønning hadde rosa, runde kinn, og som barn syntes jeg nok de var litt rare. De solgte kjøtt og flesk og pølser. Videre hadde vi Ingvaldsens Isenkram. Og så han Anton Sønsteby, mellom slakterbutikken og Ingvaldsen. Anton hadde en knøttliten sigarbutikk hvor jeg kjøpte Dagbladet for min far.

På Etterstadsletta gikk det kuer da jeg var barn. Det var en grønn slette. Rundt toppen var det en travbane. Og det var krokettbane der. Jeg var medlem av V.I.F. og spilte håndball i ungdommen. Også det skjedde oppe på Etterstad.

Under krigen bygget tyskerne en fangeleir der, med 4 meter høyt, dobbelt piggrådsgjerde. Det var fantastisk i 1945 da denne fangeleiren ble åpnet. Da stilte de russiske fangene seg opp i kolonner og sang russiske folkemelodier. Flerstemt. De var fantastiske til å synge, og det var jo fengende musikk. De danset også russisk folkedans i ringer, og folk strømmert jo dit om kveldene. I fredsdagene. Det var nok noen som hadde fått tak i et trekkspill og spilte. Så der var det liv og røre.

Vi fikk jo russiske fanger hjem til oss, og vi visste ikke hva godt vi skulle gjøre. Jeg husker de fikk jordbær og fløte. Hvor vi fikk tak i fløten, vet jeg ikke, men jordbæra dyrket vi selv. Det må ha vært utpå sommerne 1945, siden jordbærne var modne. Vi gikk på ski på Etterstad. Hvis vi ville ha en lengre tur, gikk vi hjemmefra over Etterstad og Bryn til Østensjøvannet og opp det som da het Damefallet og innover i Østmarka. Det var snø og ikke biler. Når jeg tenker på det nå, synes jeg det var langt. Vi gikk hele veien. Vi hadde skibakke borte ved Kværner, og så hadde vi akebakke nedover Vålerenggata. Selv om trikken gikk der.

Årgang 11 nr. 2 - 2008

Et organ for
Vålerenga Historielag

Vålerenga Historielag

Hedmarksgata 2

0658 Oslo

Vålerenga Historielag på internett:

E-mail: epost@valerenga.org

hjemmeside: <http://www.valerenga.org>

Bankkonto: 0530 04 78222

"Fra Sotahjørnet til Bohemen, DVD og Historielagets flotte kalender for 2008 er selvsagt å få kjøpt. Direkte hos Vålerenga Historielag.

DVD
Kr 150,-

Kalender
Kr 70,-

Vålerenga Historielags Kalender 2008

Leder: Even Haugseth
Nestleder: Knut Roar Westbye
Kasserer: Bjørn Granlund
Sekretær: Ragnhild Strømme
Styremedlem: Bjørn Arild Gjerdalen
Varamedlem: Unni Granlund
Varamedlem: Grete Mosbakk
Varamedlem: Grethe Sandmoen

Arbeidsgrupper i historielaget:

Utgivelse av bildekalender:

Kontakt: Even Haugseth tlf. 22 57 01 66, mob 93801902

Fotogruppe – fotografering, innsamling og avfotografering av bilder:

Kontakt: Bjørn Granlund tlf. 22 68 34 05, mob 90180290

Idrettsgruppe – om bydelens idrettsmiljø

Kontakt: Bjørn Arild Gjerdalen mob 90 91 92 50

Medlemsavisa vår

Kontakt: Knut Roar Westbye tlf 22174884, mob 90831966

Epost: kroarb@online.no

Kyterngruppa som holder på med bok om Kytern:

Marion Juliussen

Bjørn Arild Gjerdalen

Even Haugseth

Møtekalender for resten av 2008

Tirsdag 16. september	kl 19.00	Medlemsmøte
Lørdag 11. oktober	kl 12.00—16.00	Fotoutstilling
Søndag 12. oktober	kl 12.00—16.00	Fotoutstilling
Tirsdag 18. november	kl 19.00	Medlemsmøte

Alle møter og fotoutstilling vil være i menighetssalen i Vålerenga kirke

Notér tid og sted nå! (eller klipp ut og heng på veggen)